

Remissyttrande

Datum 2020-09-08

Diarienummer RS 2020-04275

Ert diarienummer N2020/01752/JL

Regeringskansliet

Rosenbad 4

103 33 Stockholm

Yttrande över promemoria om behovsanalys i den strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige

Västra Götalandsregionen har det regionala utvecklingsansvaret för ett av Sveriges största jordbrukslän. Jordbrukets och landsbygdens utveckling är viktig för hela territoriet. Den strategiska planen för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige kommer att ha stor betydelse för den fortsatta utvecklingen vilket gör det angeläget för Västra Götalandsregionen att ge sin syn på behov och inriktning på satsningarna.

Västra Götalandsregionen anser att:

- Regionerna ska ges en strategisk roll i beslut om regionala anpassningar och övergripande beslut för de delar den strategiska planen som avser landsbygdsutveckling. Detta är viktigt för att de regionalt tillväxtansvariga ska ges möjlighet att ta ett helhetsansvar för sitt territorium.
- Den uttalade prioriteringen av klimat- och miljöfrågor är riktig men regionen saknar en tydlighet om att jordbruket och samhället i stort står inför en stor omställning för att kunna klara beslutade klimat- och miljömål. Formuleringarna tyder istället på att avsikten är att vidareutveckla mer av samma inom ramen för befintliga produktionssystem. Jordbruks- och landsbygdspolitiken kan bli ett viktigt verktyg för att underlätta en nödvändig omställning.
- Länkarna mellan de olika delarna i kunskap- och innovationssystemet (AKIS) bör stärkas, så att dess potential utnyttjas i sin helhet och blir mer resurseffektivt.
- Behovet av ökad krisberedskap inom lantbruket behöver mötas av insatser inom GJP. En ökad krisberedskap i lantbruket är angeläget för att skapa en robust livsmedelsproduktion, och samtidigt bidra till det övriga samhällets förmåga att hantera oväntade kriser.
- Den strategiska planen måste utformas på ett sätt som möjliggör ett effektivt genomförande. De svårigheter med alltför många åtgärder och stora administrativa problem som vi sett under den innevarande perioden

får inte upprepas, då kraftigt försenade utbetalningar drabbat företagare och företag hårt.

Behovsanalysen fyller en viktig funktion i att relatera de behov som beskrivits till vad som väntas vara genomförbart inom ramen för GJP. Nedan beskrivs Västra Götalandsregionens syn på behovsanalysen, generellt och specifikt för några delar av analysen under Allmänt mål 1, 2 och 3 för GJP.

Övergripande synpunkter

Regional anpassning

Det är viktigt att landsbygds- och jordbrukspolitiken ses som en integrerad del av den regionala utvecklingspolitiken, där regionala anpassningar behöver göras för att möta olika behov. Regionalt tillväxtansvariga bör ges möjlighet att ta ett helhetsansvar för sitt territorium både då det gäller insatser för landsbygdsutveckling som finansieras nationellt och via EU-fonder. För Regionalfonden och Socialfonden finns ett gemensamt strukturfondspartnerskap i Västsverige som leds av regionerna. Upplägget har exempelvis möjliggjort samordnade utlysningar men det saknas samordning med insatserna i Landsbygdsprogrammet, vilket exempelvis hade behövts inom digitaliseringsområdet. Regionerna kan ta ansvar för att skapa forum med andra nyckelaktörer för prioritering av insatser för landsbygdsutveckling oavsett om det handlar om nationella satsningar eller genomförandet av den strategiska planen för GJP. En viktig del i detta är att Lokalt ledd utveckling (LLU) bör ges ett tydligare regionalt och lokalt ägande för att möjliggöra synergieffekter mellan utvecklingsinsatser på lokal och regional nivå. En central administration och likriktning av tolkningar är viktigt för insatser som ska vara lika i hela landet, men inte för insatser som kräver stora mått av lokal anpassning. Program som i grunden handlar om att bygga lokal kapacitet och utvecklingskraft behöver inte förvaltas av en nationell myndighet.

Omställning

Behovsanalysen bottenar i vad som framkommit i utredningar och i dialog med näringen, men blir något stum då den inte relaterar till ett mål för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige. Givet de stora förväntningar som kommande decennium ställer på det svenska lantbruket bör den strategiska planen ta sin utgångspunkt i djärva ambitioner avseende klimatomställning, renare hav, fossilfrihet, ökad produktion, nya hälsosamma livsmedel med mera. Omställning bör ställas i fokus, med tonvikt på var det svenska lantbruket behöver vara 2030, snarare än var vi har varit, är idag eller hur vi står oss relativt andra medlemsländer.

En viktig utgångspunkt för det svenska genomförandet av GJP bör vara att politiken tydligt ska bidra till den stora, och nödvändiga, omställningen av svensk landsbygd och det svenska lantbruket. En omställning krävs dels för att nå uppsatta klimat- och miljömål, dels för att skapa nya affärsmöjligheter, exempelvis genom att möta nya trender i konsumentled och att tillvarata potentialen i besöksnäringens förväntade ökning (se exempelvis punkterna 7, 19, 36 och 51 i Bilaga 1 till behovsanalysen).

Liksom SWOT-analysen ger behovsanalysen tyvärr ingen tydlig bild av hur genomförandet av GJP i nya programperioden bidrar till ett mer hållbart samhälle i framtiden. Den bild som framträder är snarare mer av samma och svarar inte mot det omedelbara behovet av att ställa om hela livsmedelssystemet, vilket bland annat belystes i EAT Lancet-kommissionens rapport. På ett mer konkret plan skulle behovsanalysen exempelvis kunna fokusera på möjligheten att knyta samman forskarnas rekommendationer om ett radikalt kostskifte mot ökad andel vegetabilier med insatser för att främja odling av nya proteingrödor och vidareförädling av dessa råvaror. Att utveckla mer miljövänlig animalieproduktion med mindre miljöpåverkande foderproduktion är förstås fortsatt viktig, men behöver kombineras med en vitalisering av den svenska frukt- och grönsaksproduktionen och växtodlingen för humankonsumtion.

FN:s globala hållbarhetsmål om att halvera matsvinnet till 2030 omfattar också primärproduktionen. Det har hittills gjorts för lite avseende matsvinn i livsmedelskedjans tidiga stadier jämfört med senare delar av kedjan. Matsvinnet har en uppbar bäring på såväl lantbrukets ekonomi som matens miljöbelastning.

Kunskaps- och innovationssystemet (AKIS)

Kompetensförsörjningen är, näst efter regler och villkor, lantbrukets största hinder för tillväxt. Det livslånga lärandet är viktigt för förmågan till en kunskapsintensiv omställning. Frågan kommer växa i betydelse då lantbrukets omställning till hållbar produktion kräver fler och djupare kompetenser än tidigare. Lantbrukets kompetensförsörjning präglas av ett antal utmaningar, såsom hög medelålder, låg utbildningsnivå, sned könsfördelning, stor andel en- eller fåmansföretag och långa geografiska avstånd. En kostnadseffektiv lösning för lantbrukets behov av ny kunskap bör därför baseras på ett effektivare utnyttjande av befintliga resurser. Det innebär att länkarna mellan de olika delarna i kunskaps- och innovationssystemet måste stärkas, vilket också påpekades av OECD i översynen av det svenska kunskaps- och innovationssystemet

Under den pågående programperioden har stora resurser avsatts till bredbandsutbyggnad och i fortsättningen blir det viktigt att öka kapaciteten att kunna utnyttja infrastrukturen för att skapa konkurrensfördelar. Betydelsen av att hantera utmaningen inom genomförandet av GJP accentueras av att lantbrukare är begränsade att ta del av ESF-medel.

Krisberedskap

Coronapandemin har satt ljus på sårbarheten i den svenska livsmedelsproduktionen, inte minst vad gäller det stora beroendet av såväl insatsvaror som arbetskraft från andra länder. Sjukdomar som drabbar människor, djur och växter har ofta dramatiska effekter på lantbruket och andra företag inom de gröna näringarna, med stora och ofta långvariga förluster för enskilda och det allmänna

som följd. Behovsanalysen tangerar problematiken, men beskriver inte hur en ökad krisberedskap hos svenska lantbrukare skulle ge betydande bidrag till Allmänt mål 1, 2 och 3. Mycket tyder på att Sverige framöver måste hantera större och mer frekventa utbrott av sjukdomar hos människor, djur och växter, liksom extrema väderförhållanden till följd av den globala uppvärmningen. En ökad krisberedskap i lantbruket skulle inte enbart skapa en mer robust livsmedelsproduktion, utan även ge förutsättningar för långt större vinster i samhället, då lantbruksföretagen ofta har en avgörande roll i hanteringen av stormar, bränder och andra naturkatastrofer.

Effektivt genomförande

Genomförandet av GJP under innevarande programperiod har präglats av administrativa problem och inlåsnings effekter orsakade av ett program med alltför många små åtgärder. Det har visat sig alltför svårt att förutsäga efterfrågan på en del åtgärder vilket har inneburit att behovet av programändringar varit onödigt stort. Problem med att ta fram tillförlitliga prognoser har nyligen inneburit att andra åtgärder helt stoppats utan förvarning. Den nya strategiska planen bör därför ha en enkel uppbyggnad med ett fåtal bredare åtgärdsområden som kan rymma både behov som kan förutses och idag okända behov som uppstår under programperioden. Det är särskilt viktigt att inte skapa en komplicerad strategisk plan i ett läge då budgeten sannolikt kommer att vara betydligt mindre än tidigare program.

För ett effektivt genomförande är det också viktigt att lägga olika delar av genomförandet på de myndigheter som har bäst förutsättningar att integrera insatserna i varje politikområde. Innovationsinsatser bör exempelvis hanteras av Vinnova och insatser för landsbygdsutveckling av Tillväxtverket.

Regionstyrelsen
Västra Götalandsregionen

Johnny Magnusson
Regionstyrelsens ordförande

Ann-Sofi Lodin
Regiondirektör